

Vattenmyndigheten i Bottenviken
[Vattenmyndigheten.norrboten\(at\)lansstyrelsen.se](mailto:Vattenmyndigheten.norrboten(at)lansstyrelsen.se)

2019-10-31

Samrådshandling Viktiga vattenfrågor i Bottenvikens vattendistrikt – Översikt över väsentliga frågor inför arbetet med förvaltningsplan 2021-2027

GRÄNSÄLVSKOMMISSIONENS YTTRANDE OM SAMRÅDSHANDLING VIKTIGA VATTENFRÅGOR I BOTTENVIKENS VATTENDISTRIKT

I samrådet frågar Vattenmyndigheten i Bottenviken vilka är de största utmaningarna för att förbättra vattenmiljöerna i Bottenvikens vattendistrikt dit Torne internationella vattendistrikt tillhör på svensk sida, samt vad behöver prioriteras på lång och kort sikt för att förvaltningen av vattnet ska bli bättre.

Med samrådet bjöds möjlighet att påverka inriktningen på det arbete som ska genomföras de närmaste åren och lämna synpunkter på vad som bör prioriteras inom vattenförvaltningsarbetet på längre sikt. Samrådet är det sista inför arbetet med att ta fram förvaltningsplan 2021-2027. Samrådet om detta kommer i slutet av 2020. Inkomna synpunkter tas med i det fortsatta arbetet med att ta fram förvaltningsplan, åtgärdsprogram och miljö kvalitetsnormer för nästa 6-årscykel, i slutet av år 2021.

Kommissionen vill föra fram följande angående de viktiga frågorna i Bottenvikens vattendistrikt och i synnerhet fästa uppmärksamhet i de frågor som berör Torne internationella vattendistrikt.

Samrådshandlingarnas språk och distribuering

Finsk-svenska gränsälvscommissionen har som uppgift i Torne avrinningsdistrikt att bl.a. samordna de program, planer och åtgärder som behövs för att uppnå de mål som bestäms för vattnets kvalitet och vattnets hållbara nyttjande [...] samt i övrigt främja samarbetet mellan parterna i vatten och fiskefrågor (överenskommelsen, artikel 2).

Kommissionen kan konstatera även vid detta samråd för vattenförvaltningen att materialet finns endast på svenska fast samrådet omfattar Torne internationella vattendistrikt där gränsälvsöverenskommelsen mellan Sverige och Finland har funnits sedan 2010. Överenskommelsen vägleder samordning av olika planer och program. Att samrådsmaterialet finns endast på svenska gör att det blir antingen svårt eller omöjligt för den finska parten, t.ex. vattenmyndigheten i Lappland (Närings-, trafik- och miljöcentralen i Lappland) eller kommuner i finska Tornedalen att ta ställning till samrådsmaterialet över språkgränsen som finns i Torne älv. Detta gäller delvis även Gränsälvscommissionen som har ledamöter från båda länder och hanterar sina ställningstaganden och yttranden alltid på två språk.

Ett annat strukturellt hinder för samordning som överenskommelsen förutsätter kan vara att myndigheter på finsk sida, inklusive kommissionen, är inte med på sändlistan. Dock har det varit tillgängligt på Vattenmyndighetens webbsida på svenska och via kontakter mellan samarbetande vattenmyndigheterna över gränsen. Denna fråga är lätt att rätta till i fortsättningen.

Kommissionen anser att i denna centrala fråga i gränsälvöverenskommelsen, dvs. vattenförvaltning, och samordning för program, planer och åtgärder i Torne vattendistrikt och främjandet av samarbete förutsätter att den väsentliga informationen vid samråd ges även på finska, såsom på svenska vad gäller material från finska sidan, så att överenskommelsen syfte fullföljs hos myndigheterna.

Torne internationella vattendistrikt sedan 2010 enligt överenskommelse – ett distrikt delat i två olika nationella distrikt består fortfarande

EUs vattendirektiv framgår från begreppet avrinningsdistrikt när det är tal om gränsvattendrag, och samma princip finns i UNECEs gränsvattenkonvention från 1992, som också har avrinningsdistrikt som grundläggande koncept. Dessa två har format princip och praxis i överenskommelsen och gränsvattensamarbete med Sverige och Finland (UNECE, artikel 6 och 9). Vattendirektivet pekar ut vilka åtgärder och strukturer mm. ska gälla för internationella vattendrag. Bl.a. Artikel 3:3, 5:1, 11:1, 13:2 i <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32000L0060&from=FI>

Planeringsarbete för Torne vattendistrikt är i dag samlat och rapporterat nationellt vattendistriktsvis (den östra delen av Torne avrinningsområde på finska sidan), men inte på samma sätt på svensk sida som tillhör Bottenvikens vattendistrikt från Norrbotten till Västerbotten. Detta i planering och rapportering inkl. samråd gör samordning svårhanterlig och överenskommelsens syfte inte uppnås som den är avsett i lagstiftningen.

Med deltagande av Havs- och vattenmyndigheten, MSB, finska jord- och skogsbruksministeriet och miljöministeriet och Gränsälvskommissionen har man tillsammans kommit överens om *Action Plan (2017)*, ett vägledande dokument för nästa steg i gränsvattensamarbete. Nationella beslut är en förutsättning för samordnade samrådstider i Torne vattendistrikt gentemot nationella tidtabeller. I detta dokument konstateras även behov för bättre koordinering av vattendirektivet och översvämningdirektivet och behov för vattenförvaltningsplaner/-planernas bättre formulering enligt gemensamma mål för att möjliggöra bättre anträffande av mål i vattenförvaltningen.

I EU-kommissionens senaste feedback till Sverige om vattenförvaltningsarbetet pekas behov för bättre koordinering med vattenförvaltningsplaner och översvämningriskhanteringsplaner ut, samt adaptering av klimatpolicy i översvämningriskhanteringsplaner. Samma behov finns även i Finland enligt EU-kommissionen.

Viktiga frågor i Torne vattendistrikt i Finland, samråd 2018

Kommissionen har år 2018 tagit del i det finska samrådet om viktiga frågor inom Torne vattendistrikt på finsk sida. Viktiga frågor för den finska delen av Torne älv under perioden 2022-2027 är:

- Kontroll över olägenheter till följd av avloppsvatten och skadliga ämnen
- Genomförande av åtgärderna inom jordbruket i praktiken
- Effektivisering av vattenskyddet inom skogsbruket
- Tryggande av grundvattnen
- Förbättring av vattenbiotoperna
- Tryggande av statusen för vatten som har en utmärkt eller god status
- Beaktande av vattenvården i planläggningen och i styrningen av byggandet
- Genomförande av åtgärderna

Gränsälvscommissionens yttrande från 2018 är tillgängligt i länken:
[https://www.fsgk.se/FSGK_Yttrande_vattenfv_vaesentiigafragoor_NTMcentralen_20180705-\(2\).pdf](https://www.fsgk.se/FSGK_Yttrande_vattenfv_vaesentiigafragoor_NTMcentralen_20180705-(2).pdf)

Kommissionens synpunkter på viktiga frågor i Bottenvikens vattendistrikt

Jämfört med den samrådshandlingen på finska sidan av Torne vattendistrikt är Bottenvikens material mer av allmän karaktär där mycket fokus är inriktad till dialog, samverkan och dialogmöten mellan Vattenmyndigheten och intressenterna. Särskilda, platsspecifika utmaningar inom hela vattendistriktet eller i särskilt i Torne vattendistrikt, relaterade till olika verksamheter, naturförhållanden och identifierade behov i vattenmiljön nämns inte. Detta gör att det är svårare att ge synpunkter som har koppling till vattnets status och åtgärder i vattendistriktet. Eventuellt kan en sådan inriktning göra engagemang hos allmänheten för vattenfrågor svårare?

Vattenmyndigheten i Bottenviken har identifierat de främsta miljömässiga utmaningar som påverkar vattenkvaliteten i distriktet:

- Fysiska förändringar för att utvinna energi, få bättre transportvägar, öka produktionen inom jord- och skogsbruk samt möjliggöra för bebyggelse.
- Läckage av metaller och sura ämnen från sulfidjordar i kustområden i samband med att dessa bearbetas eller dikas ut.
- Storskalig påverkan från areella näringar såsom skogsbruk.
- Läckage av metaller från avslutad och pågående gruvverksamhet

Tillsyn av vattenverksamhet som dammar och vattenkraft samt kommunernas tillsyn av jordbruksföretag och vatten- och avloppsledningsnät nämns i samrådsmaterialet som exempel på områden som är i behov av ökade resurser. Kommuner efterfrågar mer vägledning i tillsynsfrågor. Vattenmyndigheten noterar också att i dialog med kommunanställda har det framkommit att de önskar mer stöd och rådgivning för att kunna jobba mer förebyggande och prioritera rätt vid framtagning av översiktsplaner, vatten- och avloppsplaner eller arbetar med dricksvattenskydd.

Även kommissionen anser att dessa är behov som borde åtgärdas med tätare samverkan, expertisstöd och dialog mellan tillsynsmyndigheten och kommunerna. Genomlysning av bristande resurser och möjliga lösningar kopplade till dem borde prioriteras. Föreslagna avrinningsområdesvisa åtgärdsplaner och vidare kartläggning för kommunerna för att rikta sina insatser i t.ex. avloppsvattenhantering är välkomna.

Vattenmyndighetens arbete med att komplettera underlag, förfina analysmetoder, uppdatera klassificeringar och ta fram nya åtgärdsförslag för Torne vattendistrikt förutsätter gott fortsatt samarbete mellan regionala vattenmyndigheter och Gränsälvscommissionen, men även behövs det nationellt mellan Bottenvikens vattenmyndighet och Miljödepartementet angående status på Torne vattendistrikt som ett internationellt vattendistrikt, vilket har inte fullt blivit av ännu efter tio års tillämpning av överenskommelsen. Således kvarstår denna i hela Tornedalen som en väsentlig fråga i Sverige att lösa. Kommissionen uppmanar att använda avrinningsperspektivet i gränsvattensamarbete enligt gränsälvsöverenskommelsen och EUs ramvattendirektivet.

Vattenmyndigheterna berättar att de gärna tar emot förslag på arbetsformer och nätverk som kan användas för att få en bra samverkan och dialog kring det kommande åtgärdsprogrammet. Kommissionen anser att det är väsentligt att engagera bl.a. fiskeområden, byaföreningar och liknande lokalt förankrade aktörer vilka har konkret kontakt

med vattendrag och kontinuerlig samverkan med den miljön, vattensystemet, som är fokus i vattenförvaltningsarbete. Enligt enkätresultat som har samlats från båda sidor Torne älv senast år 2017 finns det brist på information av status på vatten hos intressenterna. Denna fråga behöver åtgärder som kan nå och engagera människorna. Kommissionen har nått allmänheten genom informationsinsatser som syftar sig både för de vattenskyddsintresserade och lokala fiskare/fiskeområdena.

Kommissionen vill anmärka att i Bottenviken samverkar Vattenmyndigheten förutom de nämnda intressenter (kapitel 2.3.2) även med Gränsälvscommissionen i frågor som är kopplade till Torne älv, detta enligt lag (2010:897) om gränsälvsöverenskommelse mellan Sverige och Finland.

Som stöd för både Tornedalskommunerna och Vattenmyndigheten på Länsstyrelsen har Gränsälvscommissionen producerat en rapport om avloppshantering i Torne vattendistrikt omfattande alla Tornedalskommuner som kommer ut under höst 2019 på svenska och finska med förslag för förbättrad förvaltning, tillsyn och utveckling av avloppssektor i och mellan kommunerna.

Gränsälvscommissionen som mellanstatligt samarbetsorgan kan inte fungera som de andra vattenråden i vattenförvaltningens svenska system men sköter en del liknande uppgifter enligt sitt mandat. Exempel på det är informering, deltagande i planering av vattenförvaltning över gränsen, samordning och arrangemang av gränsöverskridande evenemang för allmänheten och intressenterna, såsom Vattenparlamentet under flera år.

Som tillägg till kapitel 2.3.3 att vattenförvaltningsarbetet i Torne vattendistrikt vägleds av gränsälvsöverenskommelsen (§2) där Gränsälvscommissionen en samordnande roll i planer och program, samt att kommissionen ska antingen tillstyrka eller avstyrka förvaltningsplanen för Torne älv innan beslutfattande av förvaltningsplanerna på nationell nivå i både Sverige och Finland.

Klimatförändringen i Torne vattendistrikt

Den största delen av Torne vattendistrikt ligger i Arktis. Det i sin tur betyder att extrema väderförhållanden troligtvis kommer att påverka vattenmängd och -kvalitet och mer fokus på koordinering ska ske inom vattenförvaltningen över gränsen. Flödena i vattendrag kommer att förändras så att högre flöden under vintern och hösten kan uppstå samt tidigare islossning och vårflöden. Enligt vägledningen från EU-kommissionen ett förändrat klimat bör inte användas som motiv för att sänka miljö kvalitetsnormer. Som Vattenmyndigheten ser även kommissionen att klimatanpassningsåtgärder och förvaltning av vatten så att miljö kvalitetsnormerna kan följas är en väsentlig fråga under den kommande förvaltningscykeln.

Vattenförvaltningsarbetet och arbetet med översvämningdirektivet behöver samordnas för att ta höjd för ett ändrat klimat på ett gemensamt sätt. Här är det viktigt med avrinningsområdesperspektiv.

Avslutningsvis konstaterar kommissionen att samhällets nytta av rent vatten och vatten av tillräcklig kvantitet behöver lyftas fram som Vattenmyndigheten föreslår. Som kommunerna har noterat finns ett stort värde i de utbyggda älvarna, fjällen, fiskevattnen, rekreationsområden och badvattnen, samt ses vatten som viktigt för dricksvattenproduktion och matproduktion och att industrier är beroende av rent vatten till sin tillverkningsprocess.

Vattenförvaltningsplanerna och åtgärdsprogram bör stödja skydd av dessa värden och hållbart nyttjande av vattenresurserna.

Johan Antti
ordförande

Timo Jokelainen
viceordförande

Virve Sallialmi
sekreterare

FÖR KÄNNEDOM

Närings-, trafik- och miljöcentralen i Lappland
Tornedalskommunerna